

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos).

Selonteko on monipuolinen ja yksityiskohtainen. Nykytilanne ja sen ongelmat on pääsääntöisesti tunnistettu, ja esitetyt toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia ja perusteltuja. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota muutamiin yleisiin seikkoihin.

Näemme, että selonteossa olisi tarpeen käsitellä perusteellisemmin rodullistamisen prosesseja ja rakenteellista rasismia. Rodullistamista voisi käsitellä ilmiönä, joka jäsentää erilaisia ajatustapoja, työelämää ja viranomaiskäytäntöjä, ja kytkeä tämä ymmärrykseen rakenteellisesta rasismista (rodullistavat käytännöt tuottavat rakenteellista rasismia). Rakenteellisen syrjinnän ja rakenteellisen rasismien käsitteet olisi hyvä sisällyttää päivitettyyn käsitteistöön ja määritellä ne. Näiden käsitteiden avulla olisi mahdollista puhua systemaattisemmin erilaisessa tiedontuotannossa, mielikuvissa, instituutioiden rakenteissa ja käytännöissä ilmenevistä rakenteellisista syrjinnän ja rasismien muodoista sekä pohtia niiden muuttamista. Mikäli ongelmaa ei tunnisteta, vaan kiinnitetään huomiota vain maahan muuttaneiden ominaisuuksiin ja huonoon asemaan, ei päästä ilmiön juurisyihin. Edellä kuvattu huomio koskee koko selontekoa, mutta se on erityisen tärkeä työmarkkinoita ja muuttajien työllistymistä käsittelevissä osissa.

Selontekoluonnoksen saateteksti tunnistaa hyvin maahanmuuttajien moninaisuuden, mutta luonnoksen sisältö ei riittävästi huomioi korkeatasoisten kansainvälisten osaajien erityispiirteitä ja haasteita. Tähän liittyviä huomioita esitämme selonteon osiin ”Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen” sekä ”Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi”.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Luvuissa 1–6 luodaan melko realistinen tilannekuva maahanmuuttajien tilanteesta sekä kotoutumista edistävästä ja hidastavista tekijöistä.

Luvussa 2 kohdassa ”Työllisyys paranee...” mainitaan, että työn ja opiskelujen perässä muuttavat työllistyvät erittäin hyvin. Tutkimusten mukaan kansainvälinen osaaja kuitenkin työllistyy valmistuttuaan suomalaista heikommin Suomeen. Myös ulkomaalaisilla opiskelijoilla on vaikeuksia työllistyä. Kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa tehty International Student Barometer listaa suurimmiksi ongelmiksi mahdollisuuden ansaita rahaa ja saada työkokemusta opintojen ohella. Ensimmäisen kappaleen väitettä tulisi siis harkita uudelleen, ettei anneta väärää kuvaa tilanteesta.

Luvussa 2 (s. 15-16) mainittu mies- ja naisvaltaisilla aloilla tarvittava kielitaito perustuu stereotyyppioihin. Riittävään kotimaisten kielten taitoon olisi pyrittävä kaikilla aloilla.

Luvussa 3 (s. 20) kiinnitetään huomiota maahanmuuttajataustaisten aliedustukseen korkeakouluissa. Korkeakoulutuksen saavuttamista estävät usein hallinnolliset ja jäykät rakenteelliset seikat, esimerkiksi tutkinto-opiskelun kielitaitovaatimuksissa. Joustavuus ja esteiden poistaminen mahdollistaisivat monelle korkeakoulupaikan (esim. enemmän liikkumavaraa englannin kielen käytössä suhteessa kansalliskieliin).

Luvussa 6 (s. 26) viitataan kotoutumislakiin ja siinä mainittuun alkukartoitukseen kotoutumisprosessin osana. Tässä yhteydessä olisi hyvä todeta, että lain mukaan (5 §) viranomaisen on huolehdittava ”tulkitsemisesta ja kääntämisestä”, mikä tarkoittaa sitä, että viranomaislähtöinen asioimistilanne on hoidettava asiakkaan ymmärtämällä kielellä. Kotoutumiseen liittyy siis suurena kustannuseränä tulkkauksen järjestäminen. Tässä kohtaa korostuu palveluvastuiden tarkka sopiminen. Siihen kuuluu esimerkiksi, että viranomaista edustava työntekijä tietää, miten ja missä tilanteissa ja millä perusteilla hän hankkii tulkin. Samoin maahantulijan olisi syytä saada selvä tieto siitä, missä tilanteissa hänellä on oikeus tulkin käyttöön.

Luvussa 6 (s. 27) mainittu uudistus ”maahanmuuttajien yhteiskuntatietouden lisääminen maahanmuuttajien omakielistä yhteiskuntaorientaatiota kehittämällä” on erittäin tervetullut suunta. Esimerkiksi s. 59 mainittu monikielinen yhteiskunnallinen orientaatio olisi hyvä toteuttaa omakielisenä.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Ymmärrys osallisuudesta on tärkeitä käsittää laajana kysymyksenä. Työ on yksi tärkeä integraation väline, mutta keskeinen merkitys on myös sillä, että maahan muuttaneet henkilöt kokevat olevansa tervetulleita osaksi yhteiskuntaa ja että heidän lapsensa sekä muut rodullistettuihin vähemmistöihin

kuuluvat henkilöt voivat nähdä itsensä suomalaisina. Osallisuus on myös mielikuvien, instituutioiden ja käytäntöjen kautta muodostuvaa tunnistamista ja osalliseksi tulemistä, tai ulkopuolelle jäämistä.

Kotoutumisen mittaaminen vain työkansalaisuuteen liittyvän osallistumisen kautta on ongelmallista, ja esimerkiksi lasten kasvatuksen tai muun hoivatyön yhteiskunnallisen merkityksen sivuuttaminen johtaa siihen, että maahanmuuttajanaiset näyttäytyvät ongelmakeskeisessä valossa. Tutkimuksissa on myös todettu, ettei maahan muuttaneiden naisten työllistymiseen ole aktiivisesti kannustettu eikä kotona lapsia hoitavien maahanmuuttajanaisten integroitumista työhön, kotoutumis- tai muihin opintoihin ole tuettu riittävästi. Kaikkia maahanmuuttajataustaisia koskee myös työuran pituuden ja palkkatason vaikutus eläketurvaan ja köyhyyteen, sillä työiässä tapahtuva rakenteellinen eriarvoisuus vaikuttaa myös eläkeiässä koettuun eriarvoisuuteen. Kotona lapsiaan hoitavien naisten, alipalkkattujen ja pätkäsuhteissa työskentelevien ihmisten pienituloisuus vaikuttaa koko elämään.

Kuten selonteossa todetaan, tutkimus on osoittanut erityisesti Afrikasta ja Lähi-Idästä saapuneiden olevan huomattavasti vaikeampi työllistyä kuin valtaväestön ja eurooppalaisten maahanmuuttajien. Selonteossa voisi pohtia laajemmin, miten rekrytoinnissa näkyvään syrjintään ja työpaikoilla esiintyvään rasismiin voidaan puuttua. Kun nostetaan rakenteellinen rasismi ja ulossulkevat käytännöt selkeiksi ongelmiksi, voidaan myös etsiä keinoja, jotka vaikuttavat maahan muuttaneiden työmarkkina-asemaan. Näin välttää huomion keskittämistä yksittäisiin ihmisiin ja maahanmuuttajaryhmiin, joiden kautta aihetta nyt suurelta osin tarkastellaan.

EU Midis II - ja Being black in the EU -tutkimukset toivat vahvasti esiin Suomessa esiintyvää syrjinnän kulttuuria ja rasismia eri ympäristöissä. Työelämän ja julkisissa tiloissa esiintyvän rasismin lisäksi tutkimus nosti esiin viranomaiskohtauksissa ja palveluissa koetun syrjinnän. Selonteossa voisi miettiä, millaisia selvitystarpeita tähän liittyy ja mitä toimenpiteitä suositellaan.

Kohdassa 7.1 ”Kotoutumisen koordinaatio alue- ja paikallistasolla” (s. 32) sanotaan, että maahanmuuttajat ovat kuntalaisia. Kaikki eivät kuitenkaan saa kotikuntaoikeutta heti maahan saavuttuaan, minkä johdosta heillä ei ole välttämättä yhtäläistä oikeutta esimerkiksi kotoutumis-, sosiaali- ja terveyspalveluihin. Selonteossa olisi hyvä pohtia ratkaisuja ns. väliinputoajien tukemiseksi.

Korkeakoulutusta käsittelevässä osiossa (7.2.3.) selonteon painopiste on suurelta osin korkeakoulujen kansainvälistymisessä ja Suomeen tulevissa ihmisissä. Olisi oleellista ottaa huomioon myös Suomessa pidempään asuneet tai syntyneet nuoret, jotka kohtaavat rakenteellista syrjintää ja esteitä koulutussiirtymissä. On kehitettävä systemaattisia keinoja yhdenvertaisuuden toteuttamiseen korkeakoulutuksessa. Korkeakoulut voitaisiin velvoittaa laatimaan omat saavutettavuussuunnitelmansa.

Kansainvälistymisen palvelulupausta on syytä tarkastella myös muiden kuin opiskelijoiden osalta. Julkisia kotoutumispalveluja ja S2-kieliopintoja tulisi tarjota myös kansainvälisille työntekijöille ja heidän puolisoilleen. Kansainvälisten osaajien kotoutuminen alkaa jo maahantulokäytänteistä. Maahantulovaiheessa koetut ongelmat muokkaavat osaajien asenteita ja saattavat vaikeuttaa kotoutumisen käynnistymistä.

Maahanmuuttajille on tärkeää tarjota yksilöllisiä ja joustavia koulutusväyliä ja -polkuja. Suomessa jo asuvat ja tutkinnon tai osan tutkinnosta ulkomailla suorittaneet henkilöt tulisi ottaa systemaattisemmin huomioon niitä suunniteltaessa. Lisäksi monikielisten tutkintojen sekä joustavan sisään pääsyn ja kielitaidon kartuttamisen mahdollisuuksiin osana tutkintoa tulisi luoda lisää mahdollisuuksia.

Korkeakoulutuksen tavoitteena tulee olla integraatio suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä työllisyysmahdollisuuksien parantaminen. On kuitenkin yhtä lailla tärkeää, että suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä on mahdollisuuksia maahanmuuttajien oman kulttuuritaustan opiskeluun. Oman identiteetin tukeminen vahvistaa integraatiota.

Suomessa jo olevien kansainvälisten osaajien työllistymistä, kielenoppimista ja koulutusta vastaavaan työhön pääsemistä olisi tarpeen edistää, sillä tämä ryhmä jää usein sivuun keskustelun kohdistuessa ulkomailta rekrytoitaviin kansainvälisiin osaajiin ja toisaalta vähän koulutettuihin maahanmuuttajiin. Myös oleskelulupakäytäntöjen pitäisi olla sujuvampia, jotta taataan ennakoitavuus silloin kun muualta muuttaneet ovat toistuvissa määräaikaissa työsuhteissa.

Viestinnän selkeyttä ja tulkkauksen laatua on kehitettävä laatimalla niille kriteerit. Lisäksi on selkeytettävä palveluvastuita. Viestinnän selkeyttä ja tulkkauksen laatua on myös voitava valvoa.

Selkokieli on saatava mukaan konkreettisenä toimenpiteenä kotoutumisen edistämiseksi. Ehdotamme, että kohdan 7.1 toimenpiteisiin lisätään viranomaisten kouluttaminen selkokielen käyttöön viestinnässään, kohdan 7.2 toimenpiteisiin lisätään työnantajien kouluttaminen selkokielen käyttöön työntekijöiden ohjaamisessa, ja kohdan 7.2.3 toimenpiteisiin lisätään selkokielen asiantuntijoiden kouluttaminen sekä selkokielen tutkimuksen lisääminen.

Kohdan 7.2 lopussa on toimenpide ”Vakinaistetaan ja monipuolistetaan pätevyitysmiskoulutustarjontaa.” Selonteon ruotsinkielisessä versiossa mainittua toimenpidettä ”Behörighetsvägarna för högutbildade invandrare ska bli permanenta” ei ole selonteon suomenkielisessä versiossa. On tärkeää, että myös tämä toimenpide huomioidaan.

Suomen ruotsinkieliset alueet tarvitsevat korkeasti koulutettuja ruotsia osaavia maahanmuuttajia, jotka voivat toimia esimerkiksi ruotsinkielisinä varhaiskasvattajina ja opettajina, mikä tukisi selonteossa mainittua ”monikielistä yhteiskuntaorientaatiota”. Ruotsi on usein maahanmuuttajalle helpompi kieli oppia, joten sen opetus nopeuttaisi kotoutumista, maahanmuuttajien työllistymistä ja samalla myös suomen kielen oppimista.

Luvussa 7.4 käsitellään erikseen nuorten kotoutumisen ja osallisuuden tukemista. Myös koulun merkitystä eri taustoista tulevien nuorten vuorovaikutuksen mahdollistajana pitäisi tuoda vahvemmin esiin nuorisotyön ohella. Eri etnisten vähemmistöjen nuorten ystävyysuhteiden tutkimus Suomessa (vrt. CILS4EU-hanke) olisi tarpeen, samoin siihen perustuva täydennyskoulutus opettajille ja muille yhteisölliseen oppilashuoltoon osallistuville ammattilaisille. Useat metatutkimukset osoittavat, että kulttuurisesti ja kielellisesti vastuullinen pedagogiikka edistää vähemmistöjen lasten ja nuorten oppimista ja itsetuntoa. Samalla parannetaan kaikkien oppilaiden kielellistä ja kulttuurienvälistä kompetenssia.

Kansainvälisten koulujen hakuprosesseja ja aikatauluja olisi hyvä tarkastella, yhdenmukaistaa ja muutoin muokata kansainvälisten perheiden elämäntilanteet huomioiden. Myös nuorten koulutusohjaukseen tulisi kiinnittää huomiota; selvitysten mukaan kansainvälisen taustan omaavien nuorten opetus ja ohjaus laahaa jäljessä.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

-

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Monikielinen tieto suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista on tarpeellista kotoutumisen varhaisvaiheessa. Kuten selonteko esittää, maahanmuuttajille on kotoutumisen alkuvaiheessa tarjottava tätä tietoa heidän omilla kielillään (luvussa 10.3 täsmennetty ”monikielisen yhteiskuntaorientaation malli”). Tämä edistää myös kotimaisten kielten opetuksen tavoitteita. Kun suomalainen yhteiskunta on tullut tutuksi maahanmuuttajan omalla kielellä, suomen kielen opiskelu sekä myöhemmin kielellinen sosiaalistuminen työelämään ja sen käytänteisiin on helpompaa.

Maahanmuuttajakielten ohella on syytä lisätä selkokielen käyttöä.

Tervetuloa Suomeen -oppaasta kannattaisi tehdä digitaalinen versio, joka on jaoteltu sopiviin osa-alueisiin ja toteutettu niin, että sitä on helppo lukea erilaisilta mobiililaitteilta. Tämä edistäisi oppaan informaation hyödyntämistä jo ennen Suomeen saapumista. Oppaaseen olisi hyvä lisätä tietoa maahantulijan kielellisistä oikeuksista, oikeudesta tulkkaukseen, tulkin hankinnasta jne. Näistä olisi syytä tiedottaa laajasti myös viranomaisille.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kohdassa 10.2. tuntuu ristiriitaiselta, että hyvässä tarkoituksessa toteutettavien palveluiden käyttämättä jättämisestä rangaistaan. Kunkin henkilön tilanne on yksilöllinen ja syitä kieltäytyä tarjotuista palveluista lienee monia. Olisi syytä pohtia, missä tilanteessa neljännessä kappaleessa mainittu velvollisuus osallistua ja siitä mahdollisesti seuraava sanktio otetaan käyttöön.

Kotoutumisjakson pituudeksi esitetään vuotta ja sen ehdotetaan alkavan heti maahantulon jälkeen. Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja kotoutumistoimenpiteiden ajoituksen tulisi olla yksilöllisempi. Riippuen henkilön tilanteesta myös vastaanottavuus kotouttamistoimenpiteille heti maahanmuuton jälkeen vaihtelee.

Kotoutumisohjelman enimmäiskestoksi on suunniteltu kahta vuotta aikaisemman kolmen vuoden sijasta. Sivulla 29 kuitenkin kerrotaan, että monet kotoutumiskoulutukseen osallistuneet kokivat kotoutumissuunnitelmaan kirjatun kotoutumisajan olevan liian lyhyt. Tarjolla tulisi olla tarpeeksi lisätukea niille maahanmuuttajille, jotka eivät läpäise kielikokeita. Näin mahdollisimman moni voi suorittaa kieliopinnot ja kotoutumiskoulutuksen, jotka tarjoavat paremmat mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa, kuten s. 71-72 kuvataan.

Kielitaitokoulutuksen tavoitteeksi asetettu taitotaso B1.1 on useimmissa tapauksissa realistinen suhteessa koulutuksen keston. Taso on sama kuin nykyinen. Selonteosta käy ilmi, että tätä tasoa ei monessa tapauksessa ole kyetty saavuttamaan. Siksi kieliopinnot on oltava mahdollista jatkaa kotoutumiskoulutuksen päätyttyäkin. Muotoilu (s. 54) ei kuitenkaan riittävän selvästi velvoita viranomaisia tarjoamaan kieliopinnot toimivan kielitaitotason turvaamiseksi.

Kotoutumiskoulutuksissa suurin osa ei saavuta sitä kielitaitotasoa, mikä olisi edellytys korkeakouluopinnoille, pätevyyskoulutuksille tai asiantuntijatehtäviin. Korkeakoulujen suomenkielisiin koulutusohjelmiin on minimivaatimustaso B2. Luvussa 10 tulisi selkeästi ilmaista, millä keinoin korkeakoulukelpoisuus kielitaidon osalta on mahdollista hankkia kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Jos SIMHE:ä aiotaan hyödyntää B1.1:n ja B2:n välisen taitotasokuilun kiinni kuromiseksi, se olisi syytä tässä mainita.

Taitotaso B1.1 ei myöskään vielä mahdollista kaikkien viranomaisasioiden hoitamista itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tulkkauksen tarve saattaa jatkua kotoutumisohjelmassa myös tämän tavoitetason saavuttamisen jälkeen, koska esimerkiksi luetun ja kuullun ymmärtäminen ei ole vielä sillä tasolla kuin viranomaisviestintä usein edellyttää. Myös viranomaisten viestintää on kehitettävä lisäämällä selkokielistä monimuotoista viestintää ja sitä tukevaa koulutusta. Tärkeintä on, että valtakunnallisesti tuotetaan erikielisiä ja selkokielisiä materiaaleja kuntien käyttöön.

Monikielisen perehtymisen edistämiseksi maahanmuuttajan olisi hyvä oppia sekä suomea että ruotsia. Erityisesti ruotsinkielisillä paikkakunnilla asuville on tärkeää, että ensisijainen kotoutumista edistävä opittu kieli on ruotsi, mutta että he saavat perusosaamisen myös suomen kielestä. On

tärkeää, että puutteet ruotsinkielisen koulutuksen saatavuudessa tunnistetaan (s. 62). Selonteossa tulisi kuitenkin tuoda selkeämmin esiin, että paikallisista kielisuhteista tarvitaan enemmän tietoa koulutuksen järjestämiseksi. Kieli on keino päästä osaksi kansallisia työmarkkinoita, mutta se tarjoaa myös mahdollisuuden rakentaa mielekkään elämän paikallisyhteisössä.

Maahanmuuttajien yksilöllisten tarpeiden ja taitojen tunnistamisen tärkeys kotoutumiskoulutusta suunniteltaessa on tuotu erinomaisesti esiin. Kohderyhmän osallistaminen kotoutumistoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen on tärkeää. Kotoutumiskoulutuksen olisi hyvä sisältää sekä kielen että kulttuurin koulutusta. Suomalaisen yhteiskunnan monimuotoistuminen ja kansainvälistyminen vaativat harjoittelua ja muutosta myös valtaväestöltä, organisaatioilta ja rakenteilta. Vastuu kotoutumisen onnistumisesta on yhteinen, ei vain maahanmuuttajan, ja tämä tulisi viestiä selkeästi myös palveluiden ja toimien kautta.

Kotoutumiskoulutuksen laadun ja tavoitteiden toteutumisen ongelmat on selonteossa hyvin tunnistettu. Kilpailutetun koulutuksen laadun varmistamiseen tähtäävät toimet (s. 62) ovat hyviä. Esitys kotoutumiskoulutuksen jatkuvasta arvioinnista on erinomainen. Kotimaisten kielten opettajilta vaadittava pätevyys on tärkeä kriteeri, joka on jo tunnistettu ELY-keskuksissa. Toinen seikka on koulutuksen tarjoajien asiantuntemus ja toiminnan vakiintuneisuus. Mainitsematta jää tähän liittyvä kysymys opettajien työehdoista, ml. palkkaus ja mahdollisuudet kielipedagogiseen täydennyskoulutautumiseen. Suomi toisena kielenä -ala työllistää päteviä opettajia laajalti pysyviin tehtäviin muuallekin kuin kotoutumiskoulutukseen. Kotoutumiskoulutuksen kielenopetuksen laadun takaamisen kannalta tämä työsuhteasia on ratkaiseva, kun hyvistä opettajista kilpaillaan.

Kotoutumistoimenpiteiden rahoituksessa tulisi huomioida, että ulkomaalaistaustaisista lähes puolet (ellei jo yli) asuu Uudellamaalla. Tämä voi johtaa sen alueiden eriytymiseen ja aiheuttaa kantaväestön koulushoppailua sekä opettajien haluttomuutta hakeutua opettamaan tietyille alueille/kouluihin. Tilannetta voidaan parantaa kohdistamalla riittävät resurssit niille kouluille, joissa on runsaasti maahanmuuttajataustaisia oppilaita.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Ks. kommentit lukuun 7.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

-

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Ehdoton haitta kotoutumiselle on yhteiskunnan asenneilmapiiri. Päätöksentekijöillä eri tasoilla on iso vastuu siitä, ettei rasismille ja syrjinnälle anneta sijaa. Julkisia myönteisiä kannanottoja maahanmuuton vaikutuksista tarvitaan nykyistä enemmän kuten myös rasismin ja syrjinnän tuomitsemista, kun sitä esiintyy.

Luvussa 13 luetelluissa keskeisissä toimenpiteissä mainitaan tärkeä tavoite ”Uudistetaan kotoutumisen edistämisen käsitteistöä tavalla, joka edistää kuulumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja purkaa vastakkainasetteluja.” Kieli rakentaa suhteita, oikeuksia ja velvollisuuksia. Tässäkin selonteossa maahanmuuttajista puhutaan pitkälti kohteina, joiden on opittava asioita. Vaikka osallisuutta korostetaan, se näkyy kielessä ja toimenpiteissä hyvin vähän. Maahanmuuttajien kotoutumista koskevien ohjelmien ja ohjeistusten kieltä tulisi tarkastella siten, että yläpuolelta toimimisen tilalle tuotaisiin mahdollisimman paljon rinnalla kulkemisen kieltä. Sillä on eroa, laaditaanko maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelma, vai laaditaanko kotoutumissuunnitelma maahanmuuttajan kanssa.

Kotoutumisen kaksisuuntaisuus näkyy selonteossa siten, että todetaan maahanmuuttajien kokevan syrjintää ja korostetaan työelämässä tarvittavan monimuotoisuusosaamista. Herää kuitenkin kysymys maahanmuuttajien kielen, kulttuurin ja uskonnon säilyttämisestä samanaikaisesti, kun opitaan suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja ja lisätään näiden oppimisen velvoittavuutta. Kotoutumistutkimuksen valtavirrassa pidetään suotuisimpana sellaista identiteettiä, jossa identifioituminen uuteen kotimaahan ja vanhaan lähtömaahan ovat tasapainossa. Maahanmuuttajien kotoutumista koskevia ohjelmia ja ohjeistuksia voisi tarkastella siitä näkökulmasta, millaisen tilan ja tuen ne antavat kielelliselle, kulttuuriselle ja katsomukselliselle moninaisuudelle, miten tuetaan henkilöstön ammattitaitoa käydä neuvotteluja näistä asioista ja miten tuetaan identiteettien yhteensovittamista ilman yläpuolelta sanelua. Hyvien väestösuhteiden kannalta tällaisen osaamisen kehittäminen olisi ensiarvoisen tärkeää.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Huutoniemi Katri
Helsingin yliopisto